

Aforismer Kulturbygging

Ordtak og aforismer kan være et strategisk virkemiddel for understøtte den kulturen en organisasjon ønsker å skape – til nytte for både ansatte, brukere og gjester.

Tidløse ord i en moderne hverdag

HELT TILBAKE TIL OLDTIDEN og frem til i dag har ordtak og visdomsord vært en naturlig del av vårt språklige vokabular. Ordtak kan beskrives som en uformell, kollektiv folkevisdom og har ingen kjent avsender. De har eksistert like lenge som eventyr og sagn, også lenge før folk kunne lese og skrive; det var en muntlig kommunikasjonsform. Der eventyret ofte forteller en historie med en underliggende moral, er ordtaket kortfattet og mer rett på sak, men gjerne på en slagferdig måte. Det er ikke en tilfeldighet at visse ordtak har overlevd tidens tann, de beste har en tidløs appell selv om de gjerne er blitt litt utslitt. De fleste kjenner ordtak som «brent barn skyr ilden», «den som venter på noe godt, venter ikke forgjeves» og «jo flere kokker, dess mer søl». Ordtaket består av få ord og har en form som gjør det lett å huske og bruke dem i dagligtale.

AFORISMEN: Den nære «slektningen» til ordtaket er aforismen. I motsetning til ordtaket har aforismen en navngitt person som avsender og er ofte ikke blitt folkeeiendommig ennå. En aforisme kan defineres som «et kort og treffende uttrykk for en tanke», og den setter på en underfundig måte ord på situasjoner og erfaringer mange kan kjenne seg igjen i. De kan være sitater fra litterære verk og taler, eller de kan være nyskrevne. Kjente aforismemakere finnes både blant filosofer, forfattere, kunstnere, vitenskapsfolk og politikere, som Aristoteles, William Shakespeare, Leonardo da Vinci, Oscar Wilde, Henrik Ibsen, Pablo Picasso, Albert Einstein og Winston Churchill. Aforismene er gjerne kvassere enn ordtakene. De har ofte en frisk snert slik som «folk er aldri så trivielle som

Erik Lerdahl
Professor i kreativitet, dr. ing. og forfatter

når de tar seg selv helt alvorlig» (Oscar Wilde). Dansken Piet Hein kalte sine aforistiske tekster for «gruk» og har folkekjære tekster som «Husk å elske, mens du tør det. Husk å leve, mens du gjør det».

PERSONLIGE FAVORITTER: Svært mange mennesker henger opp sine favorittsitater både hjemme og på arbeidsplassen, enten det er ordtak eller aforismer fra ulike opphavsmenn. For noen blir slike sitater leveregler i deres hverdag, noen ord de kan strekke seg etter og bidra til å gi et riktig tankesett i en travel hverdag. Jeg har selv skrevet flere bøker med aforismer som en del av mine refleksjoner og forskning på kreativitet. Jeg har kjent kraften og klangbunnen i slike tekster. Gode aforismer er merkelapper som hjelper oss til å komme ut av det vanne tankespor og gir inspirasjon. Jeg har etter hvert funnet anvendelsesområder for slike korte tekster hvor de løftes opp fra den private, intime sfæren til en sosial setting i en organisasjon.

TEKSTER FOR DIALOG: For det første kan aforistiske tekster brukes i organisasjonssammenhenger som for eksempel å sette ord på vanskelige tema og legge grunnlag for en konstruktiv diskusjon. Et sårbart emne i mange organisasjoner er for eksempel kritikkenes rolle. Når kritikk blir formulert feil, kan det hemme og til og med kvele de ansattes utfoldelse. På den andre siden – når det ikke er arenaer for kritikk, får ikke organisasjonen utviklet de beste løsninger. Der kritikken skjules, blir det dessuten mer baksnakking.

I refleksjonssamlinger tar jeg frem egne aforismer som «den som bryr seg, utfordrer», «kritikk

er ofte en venn som ser ut som en forbannelse», og det bidrar å gi en annen valør på kritikk og tilbakemelding, som noe som kan være positivt. Aforismen «man kan tåle mye kritikk med positiv grunn tone» sier noe om formen og intensjonen bak kritikken og hva som når frem til mottager. Aforismen av Carl Jung «ingenting verre kan skje oss enn å bli fullstendig forstått» bidrar også til å snu rundt på den vante tanken rundt kritikk.

Uten tilbakemelding og kritikk stagnerer vi fortere som mennesker. Hvis målet er å være i bevegelse og utvikling, trenger vi å bli misforstått og utfordret! Samtidig er det viktig at de som gir kritikk har en ydmykhet og forståelse av at de ikke vet den fulle sannhet. Sigrid Undset uttrykker dette godt i denne aforismen: «Folk kan aldri vite nok om andre til å dømme rettferdig.» Ved å bruke gode aforismer kan vi således bevege oss inn i et vanskelig og tabubelagt tema, og bidra til økt læring og bevissthet. Slike samlinger kan legge grunnlaget for gode spilleregler for å gi og motta tilbakemelding og kritikk.

TEKSTER PÅ VEGG: Et annet anvendelsesområde for aforismer er å ha dem opphengt på veggen i en organisasjon. Tekstene kan da understøtte den kulturen organisasjonen ønsker å skape. Innovasjon Norge Rogaland spurte meg nylig om å skrive tekster til dem som kunne være til inspirasjon både for de ansatte og for besøkende. Tekstene skulle ha en positiv grunntone og gi rom for ettertanke. Det var ikke snakk om å ha formanende tekster som «kom forberedt», «lytt til andre», slik som finnes på enkelte arbeidsplasser, men mer åpne aforistiske tekster.

Jeg skrev en rekke tekster som de ansatte i neste omgang valgte ut fra. Tekstene ble printet på børstet stål og hengt opp på vegger i gang, venterom, personalrom, møterom, toalett og ved inngangsdøren. De er festet med borrelås slik at de lett kan skiftes ut. De har en tematikk knyttet til arbeid med ideer slik som: «I nybegynnerens øyne finnes det alltid muligheter», «for å bevare må man stadig bygge».

Tekstene på veggen kan brukes som utgangspunkt for dialog eller være en liten påminnelse i hverdagen. Når besøkende kommer til Innovasjon Norge har de noen inspirerende tanker å reflektere på, om de ønsker det. Tekstene passer til settingen der besøkende kommer med ideer og ansatte vurderer disse og gir rådgivning.

ULIKE TEKSTER TIL ULIK SETTING: I en annen organisasjon ville det kunne være naturlig med andre aforistiske tekster, for eksempel på en skjerm. Ved Stavanger Universitetssjukehus har de benyttet aforismen «bryterne til lyset står i mørket», mens i en frisørsalong har de valgt aforismen «skjønnheten kan ikke fremheve seg selv». Dette er helt ulike settinger der ulike tekster passer inn. Generelt fungerer aforismene bra i situasjoner der folk venter, slik som i pausen mellom foredrag på en konferanse, i innsjekkingskøen på flyplassen og i ulike venteværelser. Ved bevisst valg av tekster kan man indirekte bygge opp under en ønsket kultur og gi en stillferdig inspirasjon i hverdagen. Gode aforismer har en tidløs slagkraft og går aldri helt ut av moten. De hjelper oss til å løfte blikket. I en moderne hverdag med stadige inntrykk er de mer aktuelle enn noen gang.

Aforismene er gjerne kvassere enn ordtakene.

Innovasjon Norge Rogaland har hengt opp en rekke aforismer rundt om på kontoret. De skal være påminnelser til ansatte og gjester om hva de egentlig vil med virksomheten.

FOTO: BITMAP